

Achd na Gàidhlig (Alba) 2005

2005 asp 7

CLÀR-INNSE

Earrann

Bòrd na Gàidhlig

- 1 Stèidheachadh agus dleastanasan Bhòrd na Gàidhlig

Plana cànan nàiseanta Gàidhlig

- 2 Plana cànan nàiseanta Gàidhlig

Planaichean cànan Gàidhlig

- 3 Planaichean cànan Gàidhlig
- 4 Ath-bhreithneachadh, agus ath-agairt an aghaidh, bhrathan
- 5 A' cur aonta ri planaichean
- 6 Sgrùdadh air buileachadh
- 7 Ath-bhreithneachadh phlanaichean
- 8 Stiùireadh, cuideachadh, etc. leis a' Bhòrd

Foghlam Gàidhlig

- 9 Stiùireadh mu fhoghlam Gàidhlig

Coitcheann

- 10 Mìneachadh
- 11 Riaghlaidhean agus òrdaighean
- 12 Atharrachaidhean iarmartach
- 13 Geàrr-thìotal agus tòiseachadh

Pàipear-taice 1 —Bòrd na Gàidhlig

Pàipear-taice 2 —Atharrachaidhean iarmartach

Achd na Gàidhlig (Alba) 2005 2005 asp 7 – *air leantainn*

Chaidh am Bile don Achd seo aig Pàrlamaid na h-Alba aontachadh leis a' Phàrlamaid air 21 Giblean 2005 agus fhuair e Aonta Rìoghail air 1 Ògmhios 2005

Achd de Phàrlamaid na h-Alba gus buidheann a stèidheachadh aig am bi dleastanasan le sùil ri daingneachadh inbhe na Gàidhlig mar chànan oifigeil an Alba a tha a' dleasadh spèis cho-ionann ris a' Bheurla, a' gabhail a-steach nan dleastanasan a bhith ag ullachadh plana cànain nàiseanta Gàidhlig, a' toirt air cuid de ùghdarrasan poblach planaichean cànain Gàidhlig ullachadh agus fhoillseachadh an co-cheangal ri coileanadh an cuid dhleastanasan agus ri cumail suas agus buileachadh nam planaichean sin, agus toirt seachad stiùiridh a thaobh foghlam Gàidhlig.

Bòrd na Gàidhlig

1 Stèidheachadh agus dleastanasan Bhòrd na Gàidhlig

(1) Tha buidheann chorporra air a stèidheachadh a bhios air a h-aithneachadh mar Bòrd na Gàidhlig (anns an Achd seo air a h-ainmeachadh “am Bòrd”).

(2) Is iad dleastanasan coitcheann a' Bhùird—

(a) adhartachadh, agus cuideachadh le adhartachadh

(i) cleachdadh agus tuigse na Gàidhlig, agus

(ii) foghlam Gàidhlig agus cultar na Gàidhlig,

(b) comhairleachadh (a rèir iarrtais no nuair a mheasas e iomchaidh) Ministearan na h-Alba, bhuidhnean poblach agus dhaoine eile a tha a' coileanadh dhleastanasan de ghnè phoblach mu chùisean co-cheangailte ris a' Ghàidhlig, ri foghlam Gàidhlig agus ri cultar na Gàidhlig,

(c) comhairleachadh (a rèir iarrtais) dhaoine eile mu chùisean co-cheangailte ris a' Ghàidhlig, ri foghlam Gàidhlig agus ri cultar na Gàidhlig,

(d) sgrùdadh air, agus fios a chumail ri Ministearan na h-Alba mu, buileachadh Cairt Eòrpach nam Mion-chànanan no Chànanan Roinneil de 5 Samhain 1992 a thaobh na Gàidhlig.

(3) Tha na dleastanasan a tha an Achd seo a' cur air a' Bhòrd rin coileanadh le sùil ri daingneachadh inbhe na Gàidhlig mar chànan oifigeil an Alba a tha a' dleasadh spèis cho-ionann ris a' Bheurla tro bhith—

(a) a' meudachadh na h-àireimh de dhaoine a tha comasach air Gàidhlig a chleachdadh no a thuigsinn,

(b) a' misneachadh cleachdadh agus tuigse na Gàidhlig, agus

(c) a' cuideachadh le cothrom, an Alba agus an ceàrnaidhean eile, air cànan agus cultar na Gàidhlig.

(4) Faodaidh Ministearan na h-Alba àithntean (a tha an dara cuid coitcheann no sònraichte nan gnè) agus stiùireadh a thoirt don Bhòrd a thaobh coileanadh dleastanasan a' Bhùird.

(5) Faodaidh Ministearan na h-Alba àithntean no stiùireadh sam bith a bheirear a rèir fo-earrainn (4) atharrachadh no a chùl-ghairm.

(6) Tha tuilleadh solarachaidh ann am Pàipear-taice 1 a thaobh inbhe, bun-stèidh, gnìomharan, etc. a' Bhùird.

Plana cànan nàiseanta Gàidhlig

2 Plana cànan nàiseanta Gàidhlig

(1) Feumaidh am Bòrd—

(a) taobh a-staigh 12 mhìos bho thòiseachadh na h-earrainn seo,

(b) gun a bhith nas fhaide na 5 bliadhna an dèidh a' chinn-latha air an tèid am plana as ùire fhoillseachadh fo fho-earrainn (7), agus

(c) aig àm sam bith a dh'iarrar le Ministearan na h-Alba,

plana cànan nàiseanta Gàidhlig a dh'fheumas gabhail a-steach mholaidhean a thaobh coileanadh a chuid dhleastanasan fon Achd seo ullachadh agus a chur a-steach gu Ministearan na h-Alba.

(2) Feumaidh na molaidhean seo gabhail a-steach ro-innleachd airson adhartachadh, agus cuideachadh le adhartachadh—

(a) cleachdadh agus tuigse na Gàidhlig, agus

(b) foghlam Gàidhlig agus cultar na Gàidhlig,

(3) Ann a bhith ag ullachadh a' Phlana, feumaidh am Bòrd—

(a) co-chomhairle a dhèanamh leis a' Phàrlamaid,

(b) dreachd den phlana fhoillseachadh,

(c) an cothrom fhoillseachadh tagraidhean a dhèanamh mun dreachd phlana fo fho-earrainn (4) taobh a-staigh ùine a dh'fhaodas am Bòrd a shònrachadh nach eil nas lugha na 3 mìosan, agus

(d) ealla a ghabhail ri tagraidhean sam bith a gheibh e taobh a-staigh na h-ùine sin.

(4) Faodaidh duine sam bith a tha airson tagraidhean a dhèanamh ris a' Bhòrd mun dreachd phlana sin a dhèanamh taobh a-staigh na h-ùine a tha air a shònrachadh a chum coileanadh fo-earrainn (3).

(5) Feumaidh Ministearan na h-Alba, taobh a-staigh 6 mìosan bhon àm a gheibh iad e—

(a) aonta a chur ris a' phlana, no

(b) beachdan a thoirt air a' phlana a rèir mar a mheasas iad iomchaidh agus iarraidh air a' Bhòrd phlana leasaichte ullachadh a ghabhas ealla ris na beachdan sin, agus sin a chur thuca, taobh a-staigh na h-ùine a dh'fhaodas iad a shònrachadh.

(6) Nuair a chuirear a-steach phlana leasaichte, feumaidh Ministearan na h-Alba, taobh a-staigh 3 mìosan bhon àm a gheibh iad e—

(a) aonta a chur ris a' phlana, no

(b) òrdugh a thoirt don Bhòrd am phlana fhoillseachadh a rèir nan cumhachan a mheasas Ministearan na h-Alba iomchaidh.

(7) An dèidh don phlana a bhith air aontachadh no, a rèir mar a bhios a' chùis, nuair a dh'òrdaichear le Ministearan na h-Alba am phlana a bhith air fhoillseachadh, feumaidh am Bòrd—

(a) fhoillseachadh anns an dòigh a mheasas e iomchaidh.

(b) lethbhreac dheth a chur air beulaibh na Pàrlamaid.

3 Planaichean cànan Gàidhlig

(1) Faodaidh am Bòrd brath sgrìobhte a chur gu ùghdarras poblach buntainneach sam bith a' toirt air an ùghdarras plana cànan Gàidhlig ullachadh.

(2) Feumaidh am brath—

(a) innse gum feum an t-ùghdarras plana cànan Gàidhlig ullachadh a rèir na h-earrainn seo agus a chur a-steach chun a' Bhùird,

(b) ceann-latha a shònrachadh (gun a bhith nas tràithe na 6 mìosan an dèidh a' chinn-latha air an deach am brath a thoirt seachad) rom feum an t-ùghdarras am plana a chur a-steach chun a' Bhùird, agus

(c) innse don ùghdarras na còraichean a tha aige fo earrainn 4 gus ath-bhreithneachadh iarraidh agus gus ath-agairt a dhèanamh ri Ministearan na h-Alba.

(3) Ann a bhith a' co-dhùnadh am bu chòir brath a chur gu ùghdarras fo fho-earrainn (1), feumaidh am Bòrd feart a thoirt—

(a) don phlana chànan nàiseanta Ghàidhlig as ùire a tha air fhoillseachadh fo earrainn (2) (ma tha a leithid ann),

(b) don ìre gu bheil

(i) a' Ghàidhlig ga cleachdadh le daoine ris a bheil dleastanasan an ùghdarras rin coileanadh,

(ii) ann am beachd a' Bhùird, comas ann don ùghdarras cleachdadh na Gàidhlig a leasachadh an co-cheangal ri coileanadh nan dleastanasan sin,

(c) do thagraidhean sam bith a rinneadh ris a thaobh cleachdadh na Gàidhlig an co-cheangal ri coileanadh nan dleastanasan sin, agus

(d) do stiùireadh sam bith a thugadh seachad le Ministearan na h-Alba.

(4) Feumaidh plana cànan Gàidhlig—

(a) cur an cèill na ceumannan a ghabhas an t-ùghdarras poblach buntainneach a thaobh cleachdadh na Gàidhlig an co-cheangal ri coileanadh dleastanasan an ùghdarras,

(b) an ceann-latha rom feumar na ceumannan a ghabhail a shònrachadh, agus

(c) gabhail a-steach fiosrachaidh sam bith eile a dh'fhaodas a bhith air a shònrachadh ann an riaghlaidhean a tha air an dèanamh fo fho-earrainn (7).

(5) Feumaidh ùghdarras poblach buntainneach, ann a bhith ag ullachadh plana cànan Gàidhlig, feart a thoirt—

(a) don phlana chànan nàiseanta Ghàidhlig as ùire a tha air fhoillseachadh fo earrainn (2),

(b) don ìre gu bheil a' Ghàidhlig ga cleachdadh leis na daoine ris a bheil dleastanasan an ùghdarras rin coileanadh,

(c) don ìre gu bheil e comasach cleachdadh na Gàidhlig a leasachadh an co-cheangal ri coileanadh nan dleastanasan sin,

(d) do thagraidhean sam bith a rinneadh ris an ùghdarras a thaobh cleachdadh na Gàidhlig an co-cheangal ri coileanadh nan dleastanasan sin, agus

(e) do stiùireadh sam bith a thugadh seachad le Ministearan na h-Alba no leis a' Bhòrd.

(6) Ann a bhith ag ullachadh plana cànan Gàidhlig, feumaidh ùghdarras poblach buntainneach co-chomhairle a dhèanamh le daoine a tha e a' meas a bhiodh leas aca anns a' ghnothach.

(7) An dèidh dhaibh co-chomhairle a dhèanamh leis a' Bhòrd, faodaidh Ministearan na h-Alba, le riaghlaidhean, tuilleadh solarachaidh a dhèanamh an co-cheangal ri susbaint phlanaichean cànan Gàidhlig.

(8) Faodaidh na riaghlaidhean sin solarachadh eadar-dhealaichte a dhèanamh airson amasan eadar-dhealaichte no airson ùghdarrasan de dhiofar seòrsa.

4 Ath-bhreithneachadh, agus ath-agairt an aghaidh, bhrathan

(1) Nuair a gheibh ùghdarras poblach buntainneach brath fo fho-earrainn (1) de earrainn 3 agus nuair a bhios e den bheachd gu bheil an ceann-latha a tha air a shònrachadh ann a rèir fo-earrainn (2)(b) den earrainn sin mì-reusanta, faodaidh e taobh a-staigh 28 latha an dèidh dha am brath fhaighinn iarraidh air a' Bhòrd ath-bhreithneachadh a dhèanamh air a' cheann-latha.

(2) Feumaidh iarrtas fo fho-earrainn (1) na h-adhbharan a tha aig an ùghdarras airson a bheachd a chur an cèill.

(3) Feumaidh am Bòrd taobh a-staigh 28 latha bhon àm a gheibh e an t-iarrrtas ath-bhreithneachadh a dhèanamh air a' cheann-latha agus—

(a) an ceann-latha a dhearbhadh, no

(b) ceann-latha nas anmoiche a chur na àite (anns an t-suidheachadh sin measar an ceann-latha sin mar an ceann-latha a tha air a shònrachadh anns a' bhrath a rèir fo-earrainn 3(2)(b)).

(4) Ann a bhith ag innse a cho-dhùnaidh fo fho-earrainn (3) don ùghdarras feumaidh am Bòrd, mas e an co-dhùnadh an ceann-latha a dhearbhadh, na h-adhbharan a tha aige airson a' cho-dhùnaidh a chur an cèill.

(5) Ma bhios gearan aig an ùghdarras a thaobh co-dhùnadh a' Bhùird fo fho-earrainn (3), faodaidh e, taobh a-staigh 28 latha an dèidh dha brath a tha ag innse a' cho-dhùnaidh fhaighinn, ath-agairt a dhèanamh ri Ministearan na h-Alba.

(6) Feumaidh Ministearan na h-Alba co-dhùnadh a ruigsinn air ath-agairt fo fho-earrainn (5) taobh a-staigh 2 mhìos, aig a' char as fhaide, den cheann-latha air an do rinneadh an ath-agairt.

(7) Ma sheasas Ministearan na h-Alba ath-agairt fo fho-earrainn (5), feumaidh iad ceann-latha eile a shònrachadh rom feum an t-ùghdarras plana cànanain Gàidhlig a chur a-steach chun a' Bhùird.

(8) Nuair a gheibh ùghdarras poblach buntainneach brath fo fho-earrainn (1) de earrainn 3 faodaidh e, taobh a-staigh 28 latha bhon àm a gheibh e e, ath-agairt a dhèanamh ri Ministearan na h-Alba an aghaidh a' bhratha air a' bhunait gun robh, a thaobh nan cùisean a tha air an sònrachadh ann am fo-earrainn (3) (a) gu (d) den earrainn sin, co-dhùnadh a' Bhùird am brath a thoirt don ùghdarras mì-reusanta.

(9) Feumaidh Ministearan na h-Alba co-dhùnadh a ruigsinn air ath-agairt fo fho-earrainn (8) taobh a-staigh 6 mìosan, aig a' char as fhaide, den cheann-latha air an do rinneadh an ath-agairt.

(10) Ma sheasas Ministearan na h-Alba ath-agairt fo fho-earrainn (8)—

(a) caillidh am brath èifeachd, agus

(b) chan fhaod am Bòrd brath eile a thoirt don ùghdarras fo earrainn 3(1) gus an tig 2 bhliadhna gu ceann an dèidh a' chinn-latha air an tugadh seachad am brath ris an robh an ath-agairt a' buntainn.

5 A' cur aonta ri planaichean

(1) Nuair a chuirear plana cànan Gàidhlig a-steach chun a' Bhùird le ùghdarras poblach buntainneach a rèir bratha fo earrainn 3(1) no fo fho-earrainn (3)(b) den earrainn seo, feumaidh am Bòrd—

(a) aonta a chur ris a' phlana, no

(b) mion-atharrachaidhean air a mholadh.

(2) Ann a bhith a' breithneachadh air a' phlana a thaobh amasan fo-earrainn (1), feumaidh am Bòrd feart a thoirt do—

(a) na cùisean air a bheil iomradh ann an earrainn 3(5)(a) gu (d), agus

(b) stiùireadh sam bith a thugadh seachad le Ministearan na h-Alba.

(3) Ma mholas am Bòrd mion-atharrachaidhean, feumaidh an t-ùghdarras—

(a) taobh a-staigh mìos den cheann-latha air am bi na mion-atharrachaidhean a thathar a' moladh air an cur an cèill don ùghdarras, innse don Bhòrd nach eil e ag aontachadh ris na mion-atharrachaidhean uile, no ri gin dhiubh, agus adhbharan a thoirt airson an eas-aonta sin, no

(b) ro cheann-latha a shònraichear leis a' Bhòrd, am plana atharrachadh gus ealla a ghabhail ris na mion-atharrachaidhean agus am plana a chur a-steach chun a' Bhùird as ùr.

(4) Chan fhaod an ceann-latha a tha air ainmeachadh ann am fo-earrainn (3)(b) a bhith nas lugha na 3 mìosan no nas motha na 6 mìosan an dèidh a' chinn-latha air an do dh'innseadh na mion-atharrachaidhean a tha air am moladh don ùghdarras.

(5) Nuair a bhios brath air a thoirt seachad fo pharagraf (a) de fho-earrainn (3), feumaidh am Bòrd, an dèidh beachdachadh air na h-adhbharan air a bheil iomradh anns a' pharagraf sin—

(a) aonta a chur ris a' phlana a rèir mar a bha e nuair a chuireadh e a-steach chun a' Bhùird anns a' chiad dol a-mach, no

(b) aonta a chur ris a' phlana ach le ùmhlachd do na mion-atharrachaidhean (a' gabhail a-steach na feadhna, no cuid dhiubh, a mholadh fo fho-earrainn (1)(b)) a dh'fhaodas a bhith air an aontachadh leis a' Bhòrd agus leis an ùghdarras, no

(c) mura h-eil, aig ceann 2 mhìos de dh'ùine, a' tòiseachadh leis a' cheann-latha air an do leig an t-ùghdarras fios chun a' Bhùird fo fho-earrainn (3)(a), am Bòrd air aonta a thoirt don phlana fo pharagraf (a) no (b), a' chùis a chur gu Ministearan na h-Alba.

(6) Nuair a chuirear cùis thuca fo fho-earrainn (5)(c), feumaidh Ministearan na h-Alba, an dèidh dhaibh cumail ri fo-earrainn (7)-

(a) aonta a chur ris a' phlana mar a bha e nuair a chuireadh e a-steach chun a' Bhùird anns a' chiad dol a-mach, no

(b) aonta a chur ris a' phlana le ùmhlachd do na mion-atharrachaidhean (a' gabhail a-steach na feadhna, no cuid dhiubh, a mholadh fo fho-earrainn (1)(b)) mar a mheasas iad iomchaidh.

(7) Mus cuir Ministearan na h-Alba aonta ri plana fo fho-earrainn (6)—

(a) feumaidh iad feart a thoirt do na gnothaichean air a bheil iomradh ann an earrainn 3(5)(a) gu (c),

(b) feumaidh iad cothrom a thoirt don Bhòrd agus don ùghdarras tagraidhean a dhèanamh mun phlana, agus

(c) faodaidh iad co-chomhairle a dhèanamh le duine sam bith a mheasas iad iomchaidh,

agus feumaidh iad ealla a ghabhail ri tagraidhean sam bith a nithear leis a' Bhòrd no leis an ùghdarras agus ri beachdan sam bith a chuireadh an cèill le neach leis an do rinneadh co-chomhairle fo pharagraf (c).

(8) Feumar aonta a thoirt do phlana fo fho-earrainn (6) taobh a-staigh aig a' char as fhaide 6 mìosan an dèidh a' chinn-latha air an do chuireadh a' chùis gu Ministearan na h-Alba fo fho-earrainn (5)(c).

(9) Air don phlana a bhith air aontachadh leis a' Bhòrd no le Ministearan na h-Alba, feumaidh an t-ùghdarras—

(a) fhoillseachadh anns a' mhodh a mheasas e iomchaidh (a' toirt feart do stiùireadh sam bith a thugadh seachad leis a' Bhòrd), agus

(b) na ceumannan a tha air am mìneachadh ann a bhuileachadh a rèir a' phlana.

6 Sgrùdadh air buileachadh

(1) Tha buntainneas aig an earrainn seo nuair—

(a) a tha plana cànan Ghàidhlig aig ùghdarras poblach buntainneach air aonta fhaighinn bhon Bhòrd no bho Mhinistearan na h-Alba fo earrainn 5, agus

(b) a tha co-dhiù 12 mhìos air a dhol seachad on a dh'aontaicheadh ris.

(2) Faodaidh am Bòrd àithne a thoirt don ùghdarras aithisg a chur a-steach thuige, ro cheann-latha nach eil nas tràithe na 3 mìosan an dèidh ceann-latha na h-àithne, mun ìre gu bheil an t-ùghdarras air na ceumannan a tha air an cur an cèill anns a' phlana a bhuileachadh.

(3) Chan fhaod am Bòrd darna àithne no àithne an dèidh làimhe a thoirt fo fho-earrainn (2) taobh a-staigh 12 mhìos de cheann-latha na h-àithne a rinneadh roimhe.

(4) Nuair a bhios am Bòrd den bheachd gu bheil ùghdarras poblach buntainneach a' fàillneachadh ann a bhith a' buileachadh ceumannan anns a' phlana cànan Ghàidhlig aige gu h-ìomchaidh, faodaidh e aithisg a chur a-steach gu Ministearan na h-Alba a' cur an cèill adhbharan a' cho-dhùnaidh sin.

(5) Air dhaibh an aithisg fhaighinn, faodaidh Ministearan na h-Alba an darna fear de na ceumannan a leanas no na dhà dhiubh a ghabhail—

(a) faodaidh iad lethbhreac den aithisg a chur air beulaibh Pàrlamaid na h-Alba,

(b) faodaidh iad àithne a thoirt don ùghdarras a bhith a' buileachadh cuid no gach aon de na ceumannan a tha anns a' phlana cànan Ghàidhlig aige ron cheann-latha a shònraichear anns an àithne.

(6) Mus toir iad àithne fo fho-earrainn (5)(b), feumaidh Ministearan na h-Alba —

(a) co-chomhairle a dhèanamh leis an ùghdarras mu chumhachan na h-àithne a tha fa-near, agus

(b) ealla a ghabhail ri tagraidhean sam bith a nithear leis an ùghdarras.

7 Ath-bhreithneachadh phlanaichean

(1) Tha buntainneas aig an earrainn seo nuair a tha plana cànan Ghàidhlig air aonta fhaighinn bhon Bhòrd no bho Mhinistearan na h-Alba fo earrainn 5 (a' gabhail a-steach na h-earrainn sin mar a chuireadh e an gnìomh le fo-earrainn (3) den earrainn seo).

(2) Nuair a bhios buntainneas aig an earrainn seo, feumaidh an t-ùghdarras poblach buntainneach a dh'ullaich am plana, aig àm nach eil nas fhaide na 5 bliadhna an dèidh a' chinn-latha air an do dh'aontaicheadh am plana—

(a) ath-bhreithneachadh a dhèanamh air a' phlana,

(b) atharrachaidhean a dhèanamh (ma bhios feum orra) air a' phlana a rèir mar a bhios an t-ùghdarras a' meas deatamach no freagarrach, agus

(c) a chur a-steach chun a' Bhùird.

(3) Tha buntainneas aig earrannan 3(4) gu (6) agus 5 ri ath-bhreithneachadh agus atharrachadh plana fo fho-earrainn (2) den earrainn seo mar a tha iad a' buntainn ri ullachadh plana a rèir bratha fo earrainn 3(1).

(4) Faodaidh ùghdarras poblach buntainneach, gun ath-bhreithneachadh a ghabhail os làimh, plana cànan Gàidhlig a tha foillsichte fo earrainn 5(9) a leasachadh aig àm sam bith (mar eisimpleir, le bhith a' ceartachadh mearachd no ag ùrachadh fiosrachaidh firinne a tha air mùthadh) ann an dòigh nach dèan atharrachadh susbainteach air a' phlana.

8 Stiùireadh, cuideachadh, etc. leis a' Bhòrd

(1) Feumaidh am Bòrd, bho àm gu àm nuair a mheasas e iomchaidh, stiùireadh ullachadh do ùghdarrasan poblach buntainneach an co-cheangal ri obrachadh earrannan 3 gu 7 agus sin a chur a-steach gu Ministearan na h-Alba.

(2) Ann a bhith ag ullachadh an stiùiridh, feumaidh am Bòrd—

(a) dreachd den stiùireadh fhoillseachadh,

(b) an cothrom a chur am follais tagraidhean a dhèanamh mun dreachd stiùiridh fo fho-earrainn (3) taobh a-staigh ùine nach eil nas lugha na 3 mìosan a dh'fhaodas am Bòrd a shònrachadh, agus

(c) ealla a ghabhail ri tagraidhean sam bith a gheibh e taobh a-staigh na h-ùine sin.

(3) Faodaidh duine sam bith a tha airson tagraidhean a dhèanamh don Bhòrd mun dreachd stiùiridh sin a dhèanamh taobh a-staigh na h-ùine a shònraicheadh a chum coileanadh fo-earrainn (2).

(4) Feumaidh Ministearan na h-Alba—

(a) aonta a chur ris an stiùireadh, le mion-atharrachaidhean no às an aonais, no

(b) an stiùireadh a dhiùltadh agus, nuair a nì iad sin, faodaidh iad iarraidh air a' Bhòrd stiùireadh leasaichte ullachadh agus a chur a-steach thuca, taobh a-staigh na h-ùine a dh'fhaodas iad a shònrachadh.

(5) Nuair a chuirear stiùireadh leasaichte a-steach thuca, feumaidh Ministearan na h-Alba—

(a) aonta a chur ris an stiùireadh, no

(b) òrdugh a thoirt don Bhòrd an stiùireadh fhoillseachadh ann an dòigh a mheasas Ministearan na h-Alba iomchaidh.

(6) Air don stiùireadh sin a bhith air aontachadh no, a rèir mar a dh'fhaodas a' chùis a bhith, nuair a dh'òrdaichear le Ministearan na h-Alba e a bhith air fhoillseachadh, feumaidh am Bòrd fhoillseachadh ann an dòigh a mheasas e iomchaidh.

(7) Faodaidh am Bòrd stiùireadh a dh'fhoillsicheadh fo fho-earrainn (6) atharrachadh no a chùl-ghairm, agus tha buntainneas aig fo-earrannan (2) gu (6) ri atharrachadh den t-seòrsa.

(8) Mus cùl-ghairm e stiùireadh a dh'fhoillsicheadh fo fho-earrainn (6), feumaidh am Bòrd aonta Ministearan na h-Alba fhaighinn.

(9) Feumaidh am Bòrd, ma thig iarrtas bho ùghdarras poblach buntainneach, comhairle agus cuideachadh a thoirt don ùghdarras saor 's an-asgaidh a thaobh mar a bhios an Achd seo a' buntainn ris an ùghdarras.

(10) Ann a bhith ag ullachadh stiùiridh fo fho-earrainn (1) agus a' toirt seachad comhairle agus cuideachaidh fo fho-earrainn (9), feumaidh am Bòrd feuchainn ri èifeachd a thoirt, chun na h-ìre a tha an dà chuid iomchaidh anns an t-suidheachadh, agus cuimseach agus ion-dhèanta, don phrionnsapal gum bu chòir spèis cho-ionann a thoirt don Ghàidhlig agus don Bheurla.

Foghlam Gàidhlig

9 Stiùireadh mu fhoghlam Gàidhlig

(1) Faodaidh am Bòrd stiùireadh ullachadh agus a chur a-steach gu Ministearan na h-Alba a thaobh solarachadh foghlam Gàidhlig agus leasachadh an t-solarachaidh sin.

(2) Tha buntainneas aig fo-earrannan (2) gu (8) de earrainn 8 ri stiùireadh fo fho-earrainn (1) mar a tha buntainneas aca ri stiùireadh fo fho-earrainn (1) den earrainn sin.

(3) An dèidh fo-earrainn (4) de earrainn 5 (aithris bhliadhnail ùghdarras foghlaim mu amasan leasachaidh) de Achd Inbhean ann an Sgoiltean na h-Alba etc. 2000 (asp 6), cuir a-steach—

“(4A) Ann a bhith a’ cumail ri fo-earrainn (2)(c) gu h-àrd, bheir ùghdarras feart do—

(a) phlana cànan Gàidhlig sam bith a dh’fhoillsicheadh leis an ùghdarras fo earrainn 5(9) de Achd na Gàidhlig (Alba) 2005 (asp 7), agus

(b) stiùireadh sam bith a dh’fhoillsicheadh le Bòrd na Gàidhlig fo earrainn 9 den Achd sin.”.

Coitcheann

10 Mìneachadh

(1) Anns an Achd seo—

tha “cultar na Gàidhlig” a’ gabhail a-steach traidiseanan, bun-bheachdan, gnàthasan, dualchas agus dearbh-aithne nan daoine a tha a’ bruidhinn no a’ tuigsinn na Gàidhlig,

tha “foghlam Gàidhlig” a’ ciallachadh foghlaim—

(a) ann an cleachdadh agus tuigse na Gàidhlig,

(b) mun Ghàidhlig, no

(c) tro mheadhan na Gàidhlig,

tha “a’ Ghàidhlig” a’ ciallachadh cànan na Gàidhlig mar a tha i ga bruidhinn an Alba.

(2) Tha na h-iomraidhean anns an Achd seo air ùghdarras poblach buntainneach a’ buntainn ri:

(a) ùghdarras poblach Albannach,

(b) chun na h-ìre nach eil e air a ghabhail a-steach le paragraf (a), ùghdarras poblach tar-chrìochail (ach a-mhàin a thaobh dhleastanasan a tha rin coileanadh an Alba no a thaobh Alba nach buin ri gnothaichean glèidhte), agus

(c) Buidheann Chorporra Pàrlamaid na h-Alba.

(3) Airson adhbharan na h-Achd seo, aithnichear Buidheann Inbhean a' Bhìdh mar ùghdarras poblach tar-chrìochail.

(4) Airson adhbharan na h-Achd seo, tha na dleastanasan aig ùghdarras poblach buntainneach a' gabhail a-steach—

(a) dhleastanasan co-cheangailte ri mhodhan-obrachaidh in-mheadhanach, agus

(b) solarachadh sheirbheisean sam bith don phoball leis an ùghdarras.

11 Riaghlaidhean agus òrdaighean

(1) Bidh riaghlaidhean agus òrdaighean fon Achd seo rin dèanamh le ionnsramaid reachdail.

(2) Tha ionnsramaid anns a bheil riaghlaidhean fo earrainn 3(7) no òrdugh fo pharagraf 2(2) ann am pàipear-taice 1 buailteach air a chur an neo-bhrìgh a chum coileanadh rùin aig Pàrlamaid na h-Alba.

12 Atharrachaidhean iarmartach

Tha èifeachd aig pàipear-taice 2 (atharrachaidhean iarmartach).

13 Geàrr-thìotal agus tòiseachadh

(1) Faodar iomradh a thoirt air an Achd seo mar Achd na Gàidhlig (Alba) 2005.

(2) Tha an Achd seo (ach a-mhàin earrann 11 agus an earrann seo) a' tighinn an èifeachd air an latha a dh'fhaodas Ministearan na h-Alba a shònrachadh le òrdugh.

(3) Faodaidh òrdugh fo fho-earrainn (2) a bhith a' gabhail a-steach cumha eadar-amail, sealach no sàbhailteach an co-cheangal ri tighinn an èifeachd nan cumhachan a chuireadh an èifeachd mar a mheasas Ministearan na h-Alba iomchaidh.

PÀIPEAR-TAICE 1

(air a thoirt a-steach
le earrainn 1(6))

BÒRD NA GÀIDHLIG

Inbhe

1 Cha bhi am Bòrd—

(a) ri mheas mar sheirbheiseach no àidseant a' Chrùn,

(b) a' mealtainn inbhe, dìonachd no pribhleid sam bith a tha aig a' Chrùn,

agus cha bhi cuid a' Bhùird ri meas mar chuid a' Chrùn, no mar chuid a tha ga cumail às leth a' Chrùn.

Ballrachd

2 (1) Bidh am Bòrd air a dhèanamh suas de—

(a) aig a' char as lugha 5, agus aig a' char as motha 11, ball cumanta, agus

(b) neach aig am bi e mar dhleastanas a bhith na chathraiche air a' Bhòrd (anns a' phàipear-thaice seo air ainmeachadh mar an “Cathraiche”) a bhios na bhall ex officio,

air an cur an dreuchd le Ministearan na h-Alba.

(2) Faodaidh Ministearan na h-Alba le òrdugh fo-pharagraf (1)(a) atharrachadh le bhith a' cur an àite na h-àireimh as lugha no as motha de bhuill chumanta airson na h-ùine a shònraichear ann, àireamh eile a mheasas iad iomchaidh.

(3) Bidh na buill agus an Cathraiche air an cur an dreuchd airson ùine a mheasas Ministearan na h-Alba iomchaidh.

(4) Nuair a bhios oifig a' Chathraiche bàn, feumaidh na buill chumanta neach a thaghadh bho am measg fhèin a bhios na chathraiche air a' Bhòrd gus an cuirear neach an dreuchd fo fho-pharagraf (1)(b).

(5) Faodaidh

(a) gach ball, le brath sgrìobhte gu Ministearan na h-Alba, a bhallrachd a leigeil dheth, agus

(b) seach sin, bidh buill a' fuireach anns an dreuchd no ga fàgail a rèir nan cùmhnantan agus nan cumhachan a cho-dhùineas Ministearan na h-Alba.

(6) Faodaidh Ministearan na h-Alba, le brath sgrìobhte, ball a chur às a dhreuchd ma tha iad riarachtaiche—

(a) gu bheil oighreachd a' bhuill air a cur gu taobh no gu bheil binn brisidh-creideis air a toirt a-mach air a' bhall, gu bheil am

ball air aonta a dhèanamh ri creidearan no air gnìomhas-urrais no cùmhnant aonachaidh a thoirt às leth chreidearan, no

(b) gu bheil am ball—

(i) bho fheum mar thoradh air tinneas cuirp no inntinn,

(ii) air a bhith neo-làthaireach aig coinneamhan a' Bhùird airson ùine nas fhaide na 3 mìosan ann an sreath gun chead a' Bhùird, no

(iii) neo-fhreagarrach no neo-chomasach ann an dòigh eile air an obair aige mar bhall a choileanadh.

3 Chan fhaod neach a bhith ga chur an dreuchd no cumail a' dol mar bhall den Bhòrd ma bhios an neach sin no (a rèir mar a dh'fhaodas a' chùis a bhith) ma thèid an neach sin —

(a) na bhall de Thaigh nan Cumantan,

(b) na bhall de Phàrlamaid na h-Alba, no

(c) na bhall de Phàrlamaid na h-Eòrpa.

Ìocadh agus cuibhreannan

4 Feumaidh am Bòrd an t-ìocadh agus na cuibhreannan a dh'fhaodas Ministearan na h-Alba a shuidheachadh a thoirt don Chathraiche agus do na buill chumanta.

Ceannard agus luchd-obrach eile

5 (1) Feumaidh am Bòrd, le aonta Ministearan na h-Alba, neach a chur ann an dreuchd a' cheannaird (“Ceannard”) a rèir nan cùmhnantan is nan cumhachan a dh'fhaodas e a cho-dhùnadh le aonta Ministearan na h-Alba.

(2) Faodaidh am Bòrd luchd-obrach sam bith eile a chur an dreuchd mar a mheasas e iomchaidh a rèir nan cùmhnantan is nan cumhachan a dh'fhaodas e a chur roimhe le aonta Ministearan na h-Alba.

(3) Feumaidh am Bòrd, a thaobh an luchd-obrach a dh'fhaodas e a chur roimhe le aonta Ministearan na h-Alba, an solarachadh a mheasas e iomchaidh a dhèanamh airson a bhith a' toirt pheinnseanan, cuibhreannan no shaor-thiodhlacan don luchd-obrach sin, no a thaobh an luchd-obrach sin.

(4) A thaobh an t-solarachaidh sin—

(a) faodaidh e a bhith a' gabhail a-steach stèidheachaidh agus rianachd, leis a' Bhòrd no air mhodh eile, aon no barrachd air aon sgeama peinnsein, agus

(b) feumaidh e, co-dhiù, aonta Ministearan na h-Alba fhaighinn.

(5) Tha an t-iomradh ann am fo-pharagraf (3) air an t-solarachadh airson pheinnseanan, chuibhreannan no shaor-thiodhlacan a' gabhail a-steach iomraidh air an t-solarachadh a thaobh airgid-diolaidh airson call dreuchd no cosnaidh no airson call no lùghdachadh dhuaisean.

Comataidhean

6 (1) Faodaidh am Bòrd comataidhean a chur air bhonn airson no an co-cheangal ri gin de na dleastanasan aige a shuidhicheas e.

(2) Faodaidh am Bòrd daoine a chur an dreuchd mar bhuill de chomataidh nach eil nam buill den Bhòrd.

(3) Cha bhi còir bhòtaidh aig duine a chuirear an dreuchd fo fho-pharagraf (2) aig coinneamhan den chomataidh.

Gnìomharan agus coinneamhan

7 (1) Faodaidh am Bòrd a mhodh-obrachaidh fhèin agus modh-obrachaidh a chuid chomataidhean a shuidheachadh, a' gabhail a-steach cuòraim airson choinneamhan.

(2) Cha bhi buaidh air èifeachd ghnìomharan sam bith aig a' Bhòrd agus aig comataidh sam bith a chuireas e air bhonn air sgàth àite bàn am measg nam ball aige fhèin no am measg buill a' chomataidh no uireasbhaidh sam bith ann a bhith a' cur an dreuchd buill sam bith den Bhòrd.

(3) Faodaidh buill de Riaghaltas na h-Alba, fo-Mhinistearan na h-Alba agus daoine ùghdarraichte le Ministearan na h-Alba a bhith an làthair agus a' gabhail pàirt ann an coinneamhan a' Bhùird agus comataidh sam bith a chuireadh air bhonn leis a' Bhòrd, ach cha bhi còir bhòtaidh aca aig na coinneamhan sin.

Cunntasan agus aithisg bhliadhnail

8 Feumaidh am Bòrd—

(a) cunntas ullachadh mu choinneimh gach bliadhna ionmhais, a rèir àithntean a tha air a thoirt le Ministearan na h-Alba, air caiteachas agus teachd-a-steach a' Bhùird, agus

(b) an cunntas a chur, ron àm a dh'iarras Ministearan na h-Alba, gu Àrd-neach-sgrùdaidh na h-Alba airson sgrùdaidh.

9 Cho luath 's a tha e ion-dhèanta an dèidh ceann gach bliadhna ionmhais, feumaidh am Bòrd aithisg ullachadh mu choileanadh a chuid dhleastanasan rè na bliadhna sin agus feumaidh e—

(a) an aithisg fhoillseachadh agus lethbhreac a chur gu Ministearan na h-Alba, agus

(b) an aithisg a chur air beulaibh na Pàrlamaid.

Tiomnadh dhleastanasan le Ministearan na h-Alba

10 (1) Faodaidh Ministearan na h-Alba eagrachadh a dhèanamh airson gin de na dleastanasan aca a bhuineas ri adhbhar na h-Achd seo a bhith air a choileanadh às an leth leis a' Bhòrd, le ùmhlachd do na cumhachan a dh'fhaodadh iad a leagail; agus faodaidh am Bòrd na dleastanasan sin a choileanadh a rèir sin.

(2) Cha toir eagrachadh fo fho-pharagraf (1) buaidh air uallach Ministearan na h-Alba an cuid dhleastanasan a choileanadh.

(3) Ann am fo-pharagraf (1), chan eil “dleastanasan” a' gabhail a-steach dèanamh, dearbhadh no aontachadh fo-reachdais.

Cumhachdan coitcheann

11 (1) Faodaidh am Bòrd rud sam bith a dhèanamh (an Alba no an ceàrnaidhean eile) a tha cuideachail no tuiteamach ann an coileanadh a chuid dhleastanasan, agus faodaidh e gu sònraichte a bhith—

(a) a' dol an sàs ann an gnìomhachas no iomairt gnìomhachais sam bith,

(b) a' cruthachadh, ag adhartachadh no a' faighinn seilbh air companaidhean (na aonar no còmhla ri daoine eile) (taobh a-staigh ciall Achd nan Companaidhean 1985 (c.6)),

(c) a' cruthachadh chom-pàirteachasan le daoine eile,

(d) le aonta Ministearan na h-Alba, a' cur bhuidhnean air bhonn no a' gabhail pàirt ann an cur air bhonn bhuidhnean aig a bheil dleastanasan a tha coltach ri dleastanasan a' Bhùird,

(e) a' dol an sàs ann an cùmhnantan,

(f) a' toirt seachad thabhartasan agus iasadan,

(g) a' cur chosgaisean air solarachadh comhairle no sheirbheisean eile ann an leithid de shuidheachaidhean agus ann an suimean a

dh'fhaodas am Bòrd, le aonta Ministearan na h-Alba, a cho-
dhùnadh,

(h) a' gabhail thiodhlacan airgid no seilbh eile,

(i) a' cur an seilbh suimean nach eilear a' cur gu feum anns a' bhad an co-cheangal ri coileanadh a chuid dhleastanasan,

(j) a' barrantachadh rannsachaidh.

(2) Chan eil fo-pharagraf (1)(g) a' toirt làn-chòir don Bhòrd cosgaisean a chur air ùghdarrasan poblach buntainneach airson comhairle agus taice a tha gan toirt dhaibh fo earrainn 8 (9).

Tabhartasan

12 (1) Faodaidh Ministearan na h-Alba tabhartasan a thoirt don Bhòrd airson nan adhbharan agus ann an suimean a mheasas iad iomchaidh.

(2) Faodaidh tabhartas sam bith fo fho-pharagraf (1) a bhith air a thoirt seachad a rèir nan cumhachan a mheasas Ministearan na h-Alba iomchaidh.

(3) Chan eil ùghdarras aig a' Bhòrd a bhith a' toirt airgid a-mach air iasad no a' dol an urras.

PÀIPEAR-TAICE 2

(air a thoirt a-steach
le earrainn 12)

ATHARRACHAIDHEAN IARMARTACH

Achd Inbhean Beusach anns a' Bheatha Phoblaich etc. (Alba) 2000 (asp 7)

1 Ann am pàipear-taice 3 ri Achd Inbhean Beusach anns a' Bheatha Phoblaich etc. (Alba) 2000 (buidhnean poblach tiomnaichte) cuir "Bòrd na Gàidhlig" anns an àite iomchaidh.

Achd Ombudsman Seirbheisean Poblach na h-Alba 2002 (asp 11)

2 Ann am Pàirt 2 de phàipear-taice 2 ri Achd Ombudsman Seirbheisean Poblach na h-Alba 2002 (ùghdarrasan liostaichte a tha so-atharrachail le Òrdugh anns a' Chomhairle) cuir "Bòrd na Gàidhlig" anns an àite iomchaidh.

Achd Saorsa an Fhiosrachaidh (Alba) 2002 (asp 13)

3 Ann am pàirt 7 de phàipear-taice 1 ri Achd Saorsa an Fhiosrachaidh (Alba) 2002 (ùghdarrasan poblach Albannach air a bheil uallach

fiosrachadh sònraichte a thoirt seachad) cuir “Bòrd na Gàidhlig” anns an àite iomchaidh.

Achd Cur an Dreuchd Phoblach agus Bhuidhnean Poblach etc. (Alba) 2003 (asp 4)

- 4 Ann am pàipear-taice 2 ri Achd Cur an Dreuchd Phoblach agus Bhuidhnean Poblach etc. (Alba) 2003 (cur an dreuchd gu ùghdarrasan a tha air an riaghladh le còd obrachaidh) fon cheann “Buidhnean an Riaghaltais” cuir “Bòrd na Gàidhlig” anns an àite iomchaidh.